

УДК 711

Бардин Ю.В.,

yuribardyn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3026-4096,

Національний університет «Львівська політехніка»

DOI: 10.32347/2076-815x.2019.70.51-66

**ПОНЯТТЯ АГЛОМЕРАЦІЇ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ:
ВИЗНАЧЕННЯ, ТРАКТУВАННЯ, МЕХАНІЗМИ ДІЇ.**

Проаналізовано різногалузеві наукові трактування поняття «агломерація» та механізми функціонування цього явища. Опрацьовано 44 наукових праць, пов'язаних з поняттям агломерації за останні 120 років з метою отримання теоретично обґрунтованого та практично доведеного в урбаністиці визначення поняття агломерації, та задля окреслення потенціалу даної форми розселення до розвитку.

Ключові слова: агломерація, кластери, виробництво.

Актуальність дослідження: Більше століття науковці обґрунтовують дієвість об'єднання поселень та їх ресурсів у спільній економічній і соціальній діяльності. Групування території та її забудови в агломерацію відбувається в різних географічних масштабах: від районів у межах міст, таких як щільні торгові вулиці Стокгольма, до континентальної урбанізації, як урбанізований коридор Бостваш, протяжністю майже 650 км. Агломерація також відбувається в різних галузевих сферах. З одного боку, групи вузькоспеціалізованих видів діяльності зосереджені у великих містах, таких як Париж або Нью-Йорк, з іншого, поєднання кількох галузей економіки реалізується поміж містами та прилеглими до міста територіями з поселеннями.

Для України явище агломерації не є новим. Ще у XVIII ст. внаслідок інтенсифікацій видобування кам'яного вугілля і розвитку промисловості сформувалася форма групового розселення, що стало основою створення Донецької ГСНМ.

Крупною моноцентричною агломерацією є Харківська, яка сформувалася як промислово-логістичний вузол гірничої, металургійної, машинобудівної промисловості [1].

В межах Західного регіону в структурі Прикарпатської системи розселення домінуючою є Львівська агломерація.

Групування міст в агломерації в Україні за М. Кушніренко можна вважати періодом зрілості процесу урбанізації [7].

В останні десятиліття, зі зміною соціальних та економічних умов, питання групування поселень актуалізувалося. Дослідження міських

агломерацій ведуться в різних наукових галузях: географії, економіці, соціології, містобудуванні. Пошук групи термінів, що за змістом наближені до поняття «агломерація» - мегаполіс, міська агломерація, міський кластер, метрополія, метро-зона - у базі даних Web of Science (на час 01.05.2019) дає 32,231 академічних записи, які пов'язані з даною формою урбаністичної організації.

Однозначне визначення поняття «агломерація» залишається дискусійним; триває пошук дієвих моделей просторового розвитку агломерацій, їх функціонально-планувальної організації та методів управління.

Метою статті є уточнення поняття «агломерація» в галузі урбаністики, її сучасних трактувань та форм існування; окреслення загальних механізмів дії агломерації за-для створення науково обґрунтованої основи для подальших досліджень цього явища в Україні і визначення нових соціально-економічних чинників стимулювання розвитку агломерації.

Основний виклад матеріалу є аналізом генези наукових трактувань агломерації та суміжних до неї понять і явищ як в урбаністиці так і в економічній галузі, географії, соціології.

Ще в 1898 році британський вчений - дослідник міського планування Е. Говард у книзі «Міста-сади майбутнього» запропонував концепцію «міського кластера» як інтегрованого простору з внутрішньою динамікою до розвитку між містами та прилеглими до них поселеннями [16]. Згідно Говарда «міська форма» є не лише територією забудови міста, а охоплює території його периферійних поселень.

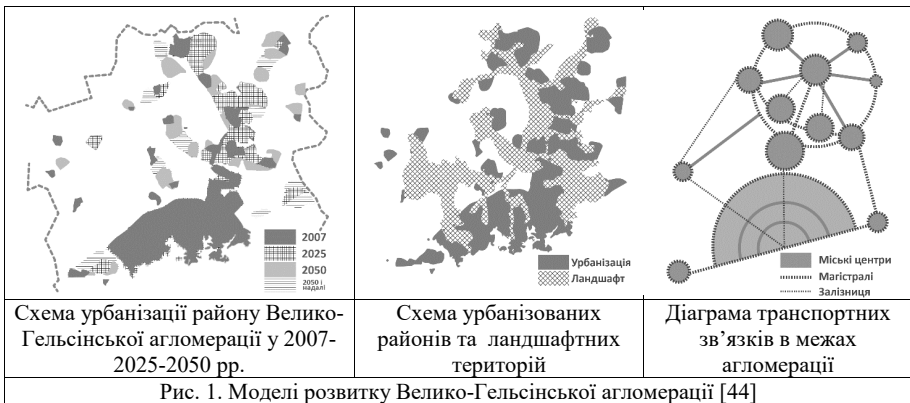
У ХХ ст, в період індустріалізації, єдиним дієвим чинником функціонування агломерації вважалися **виробництво і промисловість**. У 1915 році британський урбаніст-соціолог П. Геддес опублікував працю «Міста в еволюції», засновану на дослідженнях про міста Великобританії [17]. У ній він довів залежність росту міської території від надмірної концентрації промислової та економічної діяльності у містах. Також передбачалося, що ця кон'югаційна пара – місто і промисловість - буде в основі подальшої урбанізації. Станом на 1915 рік як урбаністичні кластери науковцем були визначені регіон Великого Парижа у Франції, Берлін-Рурський регіон Німеччини, регіон Піттсбург-Чикаго та регіон Великого Нью-Йорка у США [17]. Тобто П. Геддес однозначно трактував промисловість, як основну містоутворюючу функцію.

Розвинув теорію промислового обумовлення формування агломерації А. Маршал. Він припустив, що формування агломерацій окремих галузей є більш ефективним аніж поліфункціональність. Умовами, які стимулюють створення агломерації є: передача навичок певного виду праці між населенням з

покоління в покоління; зростання дочірніх галузей, що забезпечують основну галузь спеціалізованими ресурсами та послугами; масштабні переваги спільного використання спеціалізованої техніки; місцевий ринок праці для спеціалізованих навичок. Також ним було виведено теорію «ефекту близькості», що полягає у взаємовигоді близького розташування технологічно або ресурсно близьких галузей [30].

Дану теорію підтримала Д. Джекобс, з тезою, що близькість декількох підприємств в різних сферах діяльності породжує нові види бізнесу, і що це, в свою чергу, пояснює економічний розвиток міст, які входять до складу агломерації. [23].

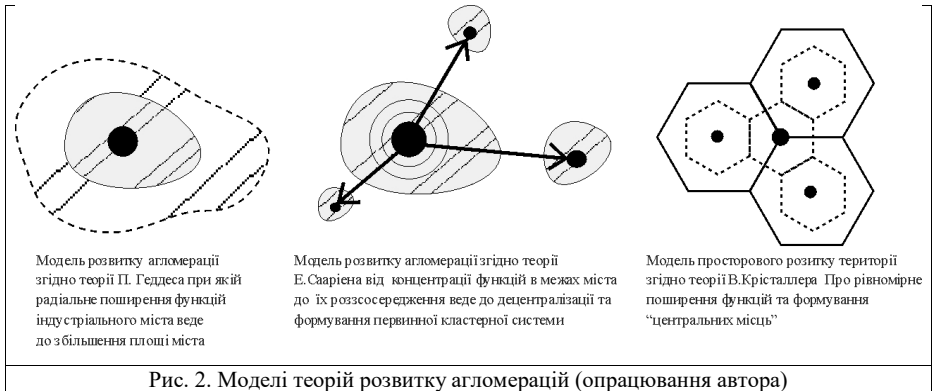
На противагу вищевикладеним теоріям росту міської території внаслідок розвитку промисловості, у 1918 році фінський урбаніст Е. Саарінен, у своїй праці «Місто - його зростання, його розпад, його майбутнє», запропонував теорію органічної **децентралізації**, яка розглядала міста як «органічні сутності». Саарінен припустив, що розвиток територіальної громади повинен прогресувати від хаотичної концентрації до упорядкованої децентралізації. До прикладу, на основі даної теорії групування міських територій було запроєктовано Велико-Гельсінський генеральний план¹ (рис. 1).

Проте найбільш поширеною і в подальшому інтерпретованою стала теорія німецького географа В. Кристаллера, викладена у праці «Теорія центральних місць» 1933 р. [18] в якій вперше виведено закономірності просторової організації і описано структуру агломерації, як системи.

¹ Генеральний план Великого Гельсінського регіону, який включає 14 міст спільної економічної, екологічної, планувальної та соціальної стратегії

Близьким за значенням до теорії В. Кристаллера можна потрактувати працю М. Джефферсона і Г.К. Зіфа [18], які вивчали питання масштабу і просторового розподілу міських агломерацій. Зіф вперше запровадив **модель гравітаційної взаємодії** між різними міськими агломераціями [18].

В наступні роки вищевикладені три моделі просторового розвитку міст отримували нові інтерпретаційні обґрунтування.

До прикладу, наукове обґрунтування агломерації географом Ж. Готтманом можна трактувати як поєднання теорій П. Геддеса, Е. Саарінена та В. Кристаллера. У 1957 році, на основі досліджень територіального розширення міст, він опублікував працю «Мегаполіс: Урбанізація Північно-східного узбережжя Сполучених Штатів» [19]. Застосований термін "мегаполіс" був запозичений з грецької і означає «велике міське поселення». Готтман стверджував, що майбутнім напрямком урбанізації є розвиток і формування мегаполісів, які поступово «зіллються» з прилеглими міськими територіями. Готтман обґрунтував твердження, що міста на північному сході США - Бостон, Нью-Йорк, Провіденс, Хартфорд, Нью-Хейвен, Філадельфія, Балтімор, Вашингтон, які розвиваються вздовж основних транспортних магістралей, пов'язані виробничими зв'язками [24]. Готтман визначив умови функціонування мегаполісу. По-перше, центральне місто має підтримувати соціально-економічні зв'язки з периферійними регіонами. По-друге, мегаполіс повинен мати щонайменше 25 мільйонів людей з щільністю населення більше 250 чол./ км.кв. По-третє, мегаполіс повинен мати розвинену та ефективну транспортну і комунікаційну інфраструктуру для зв'язку з іншими об'єктами – поселеннями, територіями – включеними в спільну систему діяльності. [19].

Іншими словами, згідно Готтмана, мегаполіс - це величезна агломераційна міська територія з ієрархією, зосередженою на кількох ядрах-великих містах, географічно близьких один до одного і **соціально та економічно** взаємозалежних.

У 1954 р вийшла робота німецького географа А. Льюша «Географічне розміщення господарства», в якій теоретичні моделі попередників адаптовано до реальних умов.

Згідно А. Льюша, в системі з центральним містом - економічним центром прилеглих населених пунктів, в міру віддалення від головного центру відбувається чередування економічно успішних територій і дотаційних [29].

Продовження пошуку оптимальних моделей територіального розвитку обумовив появу теорії «поляризованого простору» J. R. Boudeville 1972, [20], яка частково опирається на моделі В. Кристаллера і А. Льюша. Поляризований район, окреслюється як ієрархічна структура, яка складається з метрополії і її сателітів, та сільських поселень, на які поширюється їх вплив. Дана система розселення, в основному, пов'язана з промисловістю, а не з системою послуг.

Елементами поляризованого простору, згідно Ж. Баудевіля є: 1) *центральні осередки* – міста з розвинутою сферою послуг, яка є важливою для прилеглих сіл; промисловість має другорядну роль. 2) *осередки росту* - промислові міста, ріст яких залежить від рівня розвитку транспортного сполучення з іншими об'єктами поляризованої системи. 3) *осередки розвитку* - агломерації, в основі яких є промисловість і спільне використання сфери послуг; обов'язковим є розвиток інноваційних галузей, які мають вплив на промислові *осередки росту*. 4) *інтеграційні осередки* - території інвестиційного розвитку з запровадженням нових видів діяльності чи будівництва об'єктів, що дають імпульсний стимул до розвитку всієї системи. Модель поляризованого простору характерна для територій середньої щільності населення та середнього рівня розвитку промисловості [20].

В питанні розвитку агломерацій важливим є питання про те, які **чинники** впливають на їх розвиток і чи є цей розвиток прогнозованим?

У 1968 році шведський вчений, Хаагерstrand запропонував сучасну теорію просторового розширення. В ній він показав, що поширення нововведень по території має свої закони і може бути змодельоване, що сприяло розумінню процесів у міських агломераціях. [22].

Необхідність врахування не лише регіональної інтеграції, а умов глобалізації економіки у питаннях прогнозування просторового розвитку обґрунтували у 1991 році Піргіотіс, Кунцман і Вегенер, згідно яких «мегаполіс є продуктом просторової індустріальної інтеграції і розвиватиметься як ядро глобальної економіки». [26, 34].

У визначенні поняття агломерація, Дьомін Н. (1991 р.) пропонує виходити з системного принципу визначення ознак. При цьому головною ознакою, що дозволяє виділити агломерацію з поміж багатьох об'єктів і форм розселення є фактор з'єднання територій сусідніх поселень. Саме цей феномен є основним детермінантом агломерації населених місць, як форми розселення [4].

В питанні розвитку агломерацій важливим є розуміння відмінностей поміж простими густонаселеними районами та явищем регіонального розвитку на базі індустріалізації [14] чи інших економічно успішних галузей. Китайський урбаніст Цуй доводить, що густонаселені міські райони часто є «спонтанними, невпорядкованими і не мають взаємодії» та виробничих чи соціальних зв'язків між собою. По-суті, райони високої щільності населення, які не виробляють «продукт» чи то промислового характеру чи інтелектуального, можна назвати «хвиною агломерацією» за аналогією до поняття «хвинона урбанізація», при якій ріст чисельності населення не супроводжується ростом місць праці. Цуй також запропонував три стадії розвитку міської агломерації, а саме: стадію міста- кластеру, міста-регіону і мегаполісу.

Критерій часу, як одного з чинників формування агломерації, названо польським урбаністом К. Дзевонскі [15], згідно формулювання якого, агломерація – це «просторово компактна ... територія із специфічними властивостями, які були створені в результаті *тривалого* процесу забудови».

Науковцями запропоновано ряд теорій, що пояснюють агломерацію, і оскільки це - просторове явище, всі ці теорії базуються на **обґрунтуванні меж** агломерацій. Окреслення території «певного розміру» є важливим, оскільки це стосується локації, у якій відбувається суспільна активність». [43].

Ще у 1995 році Томіта розширив трактування мегаполіса Готмана і запропонував, використання радіусів обслуговування міст як меж мегаполісу, при цьому, не тільки міста, але й сільські райони були частиною мегаполісу. [42]. По-суті, мова вже йде про агломерацію.

Межі міської агломерації в минулому визначали за критерієм економічної інтеграції поселень, інтенсивністю трудових зв'язків для втілення стратегії деконцентрації великого міста [11, 25, 39].

Італійський науковець Дж. Бекатіні визначає **промисловий район** як «соціально-територіальну одиницю, яка характеризується активною присутністю як спільноти людей, так і працівників фірм у одній природо-історично обмеженій території [13]. Гнучка спеціалізація і малі виробничі можливості малих фірм розглядаються як альтернатива широкомасштабним, вертикально інтегрованим корпораціям [31].

Історія розвитку територій підтверджує, що агломерації можуть бути надзвичайно стійкими. Промисловість може залишатися сильною у певному місці протягом століть. До прикладу, історія м. Дрогобич, як центру видобувної промисловості згадується ще за часі Київської Русі [3]. Згідно М. Габреля, одним з чинників розвитку регіонів, є «принцип традиціоналізму», згідно якого відродження традицій стає «продуктивною силою і сприяє підвищенню ефективності використання просторового потенціалу» [2].

Насьогодні, при постпромисловій економіці, визначальними у формуванні меж агломерацій можуть бути відмінні від виробничих інтересів чинники. Згідно американського науковця Дж. Тіфорда, взаємозв'язок між різними містами зростає завдяки розвиненій соціальній продуктивності, яка згладжує розділеність периферійних районів і центрального міста і робить традиційні межі міста, які часто породжують адміністративні проблеми, по суті застарілими [41]. Українські урбаністи, зокрема М. Кушніренко теж стверджують, що «тільки масштабні урбанізовані території можуть забезпечити концентрацію владних органів, інфраструктур та ідей» [7].

Проте «спільні місця» - праці, обслуговування, освіти, науки та інші залишаються в основі об'єднання поселень в агломерації. У праці «Розділення понять «агломерація», «кластер», та «ефект близькості» Г. Ліндквіста, запропоновано типи агломерацій за характером *«ефекту близькості»*. [28].

Агломерація посилює ефекти близькості механізмом об'єднання робочої сили. Якщо попит та пропозиція праці з деякими спеціалізованими навичками зростають у певному місці, вибір як для роботодавців так і для працівників, покращується. Чим більший фонд працівників, тим більш ймовірно, що роботодавець може знайти когось з певною підгрупою навичок, необхідних для роботи. І навпаки, працівнику буде легше знайти місце праці, де буде запотребованою його компетентність. Ліндквіст доводить що «ефект близькості» діє в багатьох випадках. Наприклад, доступ до допоміжних галузей та знань буде збільшуватися в міру збільшення видів діяльності в межах агломерації.

Джейкобс також відзначає, що нові галузі можуть успішно розвиватися з не пов'язаними між собою галузями [23].

Натомість, Маршалл допоміжні галузі не включає в агломерацію, а вважає що вони можуть оточувати її [30].

Проміжне положення між поглядами Маршалла і Джейкобс займає теорія Портера, згідно якого агломерація - це територія взаємодії різногалузевих «кластерів» [33, 38].

Конкретизовані поняття кластера виведені у Розенфельда. Ним визначено, що кластер - це вільна, географічно обмежена агломерація подібних,

споріднених фірм, які разом здатні досягти синергії. [35]. Бізнес-кластер – це «географічно обмежена концентрація подібних, споріднених або допоміжних підприємств, з активними каналами для ведення бізнесу, комунікацій та діалогу, які поділяють спеціалізовану інфраструктуру, ринки праці та послуги, і які стикаються з спільними можливостями та загрозами».[36].

У містобудуванні наближеним до економічного поняття кластера є поняття «малих систем» за Габрелем М. (2004). Він доводить, що великі системи є більш ефективними в умовах стабільності. Натомість, на сьогодні, в «динамічних умовах більш ефективними є малі системи, оскільки вони оперативніше реагують на зміну ситуацій». Агломерацію можна трактувати як одну з форм функціонування «малих систем» в складі «великої системи», де автономний розвиток окремих територій в межах агломерації як спеціалізованих за ознакою виробництва, надання послуг, чи наявністю інфраструктури, в сумі є економічно доцільним.

В дослідженні останніх десятиліть поняття «агломерація» трактується як група міст або одне супер-місто з населенням понад 5 мільйонів [21], ієрархічно взаємопов'язані з прилеглими територіями через розвинену транспортну та інформаційну мережі. Тобто мова йде про ієрархічну мережеву просторову структуру, яка характеризується динамічним розвитком, та є «повною з точки зору функцій, просторової структури, взаємозв'язку тощо, міською регіональною організацією» [21, 32] та базується на ринковій економіці. Дана теорія розвинулася до трактування агломерації як «глобального міста-регіону» [37], яка в своєму розвитку враховує динаміку економічного розвитку міст.

Спрощено можна сказати, що коли відносини між містами переходять від конкуренції до співпраці, починає діяти нова просторова форма розвитку міст - агломерація.

В сучасній науці та практиці трактування поняття «агломерації» в різних наукових галузях відмінні, в силу їх різних завдань. Так, в галузі географії агломерацію окреслюють як *територіальне утворення* [8] чи *територіальне об'єднання* міст [10]. Також називають *системою* або *сукупністю* територіально близьких поселень [9, 12], а розширено – «інтегрованою, функціональною і просторовою системою» [27], в якій відбувається зближення і навіть територіальне зрощення поселень, що мають стійкі й інтенсивні виробничі, трудові, транспортні та культурно-побутові зв'язки» [6].

Урбаністи розглядають агломерацію більш комплексно. Згідно Русанової І. агломерацію необхідно трактувати як зону «спільних інтересів міста й області», а не як єдиний просторовий організм, у межах якого замикається життєдіяльність значної частини жителів міста і передмістя». [11].

З точки зору економічних наук, агломерація трактується швидше не як територія, а як *стратегічний інструмент* комплексного розвитку території [5]. Функціонування поселень в системі агломерації дозволяє великим містам вирішити проблему нестачі землі, шляхом винесення частини функцій, зокрема виробництва та рекреації за межі міста. Малі поселення-сателіти в моноцентричній агломерації отримують доступ до інженерно-технічного, соціально-культурного обслуговування [40].

Висновки.

Підсумовуючи перелічені наукові трактування поняття агломерації, можна сказати, що це територія високої просторової щільності економічної діяльності та соціальних зв'язків та інструмент формування нових якостей території. Аналізуючи різногалузеві трактування механізмів дії агломерації можна виділити наступні напрями їх формування та розвитку. *Перший напрям* має в своїй основі виробництво, **індустрію**. *Другий напрям* розвитку агломерації базується на **ресурсах** території, як сировинному так і на людському потенціалі. *Третій напрям* можна охарактеризувати як **поліфункціональність** агломерації, що в поєднанні з розвинутими зв'язками забезпечує інваріантність її розвитку.

Супутньою умовою формування агломерації є дія «ефекту близькості», що можна визначити як відстань, при якій різні види діяльності в межах окресленої території стають економічно взаємовигідними.

Умовою стимулювання до розвитку існуючих агломерацій є впровадження *інтеграційних осередків* з новими видами діяльності, будівництва або новою формою використання ресурсів.

Література:

1. Алфьоров М.А., Урбанізаційні процеси в Україні в 1945—1991 рр: Монографія, Донецьке відділення НТШ ім. Шевченка, ТОВ «Східний видавничий дім», Донецьк. 2012 - 552 с.
2. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем. Інститут регіональних досліджень НАН України.- К.: Видавничий дім А.С.С., 2004. – 400с.: іл.
3. Данилюк Ю.З. Дрогобич // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К.: Наукова думка, 2004. — Т. 2 : Г — Д. — С. 465. — ISBN 966-00-0405-2.
4. Демин Н. М. Управление развитием градостроительных систем. - К.: Будівельник, 1991. – 184 с., ил.
5. Зінченко Т.Є. Управління землекористуванням міських агломерацій / Т.Є. Зінченко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6 (32). – С. 52–56.

6. Іщук С.І. Географія промислових комплексів / С.І. Іщук, О.В. Гладкий. – К. : Знання, 2011. – 375 с.
7. Кушніренко М. Урбанізація та просторовий розвиток міських агломерацій / Сборник РПАиГ №11-12 «Градостроительство». – Одеса, 2013. – С. 65-72.
8. Немець Л.М. Словник термінів та понять з економічної і соціальної географії України / упор. Ю.Ю. Заволока. – Харків, 2011. – 58 с.
9. Перцик Є.М. Міста світу. Географія світової урбанізації / Є.М. Перцик. – М. : Міжнар. відносини, 1999. – 382 с.
10. Петров Н.В. Городские агломерации: состав, подходы к делимитации / Н.В. Петров // Проблемы территориальной организации пространства и расселения в урбанизированных районах. – Свердловск, 1988. – 245 с.
11. Русанова І. Склярова І. Досвід та перспективи розвитку міст України. Приміські зони. Міські агломерації: збірник наукових праць. – Вип. 18. «ДІПРОМІСТО», Київ. 2010 – 190 с.
12. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій. – Львів, 2003. – 444 с.
13. Becattini, G. The Marhsallian industrial district as a socio-economic notion. In F. Pyke, G. Becattini & W. Sengenberger (Eds.), *Industrial districts and interfirm co-operation in Italy*. Geneva: International Institute for Labour Studies. 1990 - p.38
14. Cui, G. *Study on China's Urban and Township Development*. Beijing: Chinese Construction Industry Press. 1992.
15. Dziewoński K. W sprawie podstawowych pojęć i terminów używanych w analizie i planowaniu wielkich aglomeracji miejskich / K. Dziewoński // *Biuletyn KPZK PAN*. – 1973. – Vol. 79. – S. 91–100.
16. Ebenezer, H. *Garden cities of To-Morrow*. London: Swan Sonnenschein & Co. 1902
17. Geddes, P. *Cities in evolution: An introduction to the town-planning movement and the study of cities*. London: Williams and Norgate. 1915
18. Goodall, B. *The Penguin Dictionary of Human Geography*. London: Penguin. 1987.
19. Gottmann, J. *Megalopolis, or the urbanization of the North-eastern seaboard*. *Economic Geography*, 1957 - 33(7), 189–200.
20. Grzeszczak J. *Bieguny wzrostu a formy przestrzeni spolaryzowanej*. Wroclaw. IGiPZ PAN. 1999 - 90p.
21. Gu, C., Chai, Y., & Cai, J. *Urban geography in China*. Beijing: The Commercial Press. 1999.

22. Hagerstrand, T. *Innovation diffusion as a spatial process*. Chicago: University of Chicago Press. 1968
23. Jacobs, J. *Economy of cities*. New York: Vintage. 1969
24. Kahn, H., & Wiener, A. J. *The next thirty-three years: A framework for speculation*. *Daedalus*, 1967 - 705–732.
25. Kipnis, B. A. *Dynamics and potentials of Israel's megalopolitan processes*. *Urban Studies*, 1997 - 34(3), 489–501.
26. Kunzmann, K. R., & Wegener, M. *The pattern of urbanization in western Europe*. *Ekistics*, 1991 - 50(2), 156–178.
27. Leszczycki S. *Aglomeracje miejsko-przemysłowe w Polsce 1966–2000* / S. Leszczycki, P. Eberhardt. 1971.
28. Lindqvist G. *Disentangling Clusters Agglomeration and Proximity Effects*. Dis. ...Doct. of Philosophy, Ph.D. Stockholm School of Economics, Stockholm, 2009.
29. Lösch August. *The Economics of Location*, (translated by William H. Woglom), New Haven: Yale University Press, 1954. Pp. xxviii, 1954 - 520.
30. Marshall, A. *Principles of Economics* (8th ed. Vol. Book IV). London: Macmillan. 1920 - p. 221
31. Piore, M. J., & Sabel, C. F. *The second industrial divide - possibilities for prosperity*. New York, NY: Basic Books. 1984.
32. Portnov, B. A., & Erell, E. *Urban clustering: The benefits and drawbacks of location*. Aldershot: Ashgate. 2001.
33. Porter, M. E. *On Competition*. Boston: HBS Press. 1998.
34. Pyrgiotis, Y. N. *Urban networking in Europe*. *Ekistics*, 1991 - 50(2), 350–351.
35. Rosenfeld, S. A. *Industrial-strength strategies*. Washington DC: The AspenInstitute. 1995a.
36. Rosenfeld, S. A. *Overachievers - business clusters that work. Prospects for regional development*. Carrboro, NC: Regional Technology Strategies. 1995b.
37. Scott, A. J. *Global city-region: Trends, theory, policy*. Oxford: OxfordUniversity Press. 2001.
38. Sölvell, Ö., Lindqvist, G., & Ketels, C. *The Cluster Initiative Greenbook*. Stockholm: Ivory Tower. 2003.
39. Song, J. *Studies of city-regions—survey on the regional economic foundation of urban development*. *Acta Geographica Sinica*, 1980 - 4, 277–287.
40. Spiegilman R.G. *Analysis of urban agglomeration and its meaning for rural people* / R.G. Spiegilman. – Department of agriculture, Washington, D.C. Economic Research Service, 1966. – 26 p.

41. Teaford, J. The metropolitan revolution. New York: Columbia University Press. 2006.
42. Tomita, K. Changes of metropolitan configuration. Tokyo: Kokin Shoin. 1995.
43. Vliegen M. Metropolitan agglomerations and urban regions delimited / M. Vliegen. – Dutch, 2005. – 16 p.
44. <http://st-ar.nl/helsinki/>

Бардин Ю.В.

Национальный университет «Львовская политехника».

ПОНЯТИЕ АГЛОМЕРАЦИИ В НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ: ОПРЕДЕЛЕНИЕ, ИНТЕРПРЕТАЦИЯ, МЕХАНИЗМЫ ДЕЙСТВИЯ.

В статье проанализированы разноотраслевые научные трактовки понятия «агломерация» и механизмы функционирования этого явления. Обработано 40 научных работ, связанных с понятием агломерации за последние 120 лет с целью получения теоретически обоснованного и практически доказанного в урбанистике определения понятия агломерации, и для определения потенциала данной формы расселения к развитию.

Ключевые слова: агломерация, кластеры, промышленность.

Bardyn Y.V.,

PhD arch. student, Department of Urban Planning,
Lviv Polytechnic National University.

THE CONCEPT OF AGGLOMERATION IN SCIENTIFIC RESEARCH: DEFINITION, INTERPRETATION, MECHANISMS OF ACTION.

The article analyzes multidisciplinary scientific interpretations of the concept of "agglomeration" and the functioning mechanisms of this phenomenon. 41 scientific works related to the concept of agglomeration over the last 120 years have been worked out in order to obtain a theoretically grounded and practically proven definition of urban agglomeration.

In order to outline the potential of this form of settlement to urban development, the theory of the formation of various types of agglomerations has been considered.

The outline of the conceptual apparatus in the spatial development of the territories is important for further research on the phenomenon of agglomerations in Ukraine.

The study of agglomeration as a form of resettlement was actualized in Ukraine with changes in economic, social and administrative character, namely, the decentralization of governance and the development of territorial communities. Also, the relevance of this study is due to changes in the legislative nature. The Draft Law "On Urban Agglomerations" 6743 of 17.07.2017 defines the principles and new interaction mechanisms of territorial communities within urban agglomerations, which requires actualization of knowledge in the agglomeration's development.

Analyzing the multisectoral interpretation of the urban agglomeration, one can distinguish the following directions of their formation and development. The first direction is based on production, industry. The second direction of agglomeration development is based on the resources of the territory, both on raw materials and on human potential. The third direction can be characterized as polyfunctionality of agglomeration, which, in combination with developed interconnections, ensures the invariance of its development.

The concomitant condition for the formation of agglomeration is the "proximity effect", which can be defined as the distance at which different activities within the defined territory become economically mutually beneficial.

A condition for stimulating the development of existing agglomerations is the introduction of integration centers with new types of activities, new construction or a new form of resource use.

Keywords: agglomeration, cluster, industry.

REFERENCES:

1. Alfiorov M.A., *Urbanizaciini procesy v Ukrayini v 1945—1991 rr: Monohrafiya, Donetske viddilennya NTSh im. Shevchenka, TOV «Sxidnyi vydavnychij dim», Donetsk. 2012 - 552 s. (UA)*
2. Habrel M.M. *Prostorova orhanizaciia mistobudivnyh system. Instytut rehionalnyh doslidzhen" NAN Ukrayiny.- K.: Vydavnychi dim A.S.S., 2004. – 400s.: il. (UA)*
3. Danylyuk YU.Z. *Drohobych // Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny : u 10 t. / redkol.: V.A. Smoliy (holova) ta in. ; Instytut istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny. — K.: Naukova dumka, 2004. — T. 2 : H — D. — S. 465. — ISBN 966-00-0405-2. (UA)*
4. Demin N. M. *Upravleniye razvitiyem gradostroitel'nykh sistem. K., Budivel'nik, 1991. – 184 s., il. (RU)*

5. Zinchenko T.YE. Upravlinnya zemlekorystuvannyam miskyykh ahlomeratsiy / T.YE. Zinchenko // Innovatsiyna ekonomika. – 2012. – № 6 (32). – S. 52–56. (UA)
6. Ishchuk S.I. Heohrafiya promyslovykh kompleksiv / S.I. Ishchuk, O.V. Hladkyu. – K. : Znannya, 2011. – 375 s. (UA)
7. Kushnirenko M. Urbanizatsiya ta prostorovy rozvytok mis'kykh ahlomeratsiy / Sbornyk RPAyH №11-12 «Hradostroytel'stvo». – Odesa, 2013. – S. 65-72. (UA)
8. Nyemets' L.M. Slovyk terminiv ta ponyat' z ekonomichnoyi i sotsial'noyi heohrafiyi Ukrayiny / upor. YU.YU. Zavoloka. – Kharkiv, 2011. – 58 s. (UA)
9. Pertsyk YE.M. Mista svitu. Heohrafiya svitovoyi urbanizatsiyi / YE.M. Pertsyk. – M. : Mizhnar. vidnosyny, 1999. – 382 s. (UA)
10. Petrov N.V. Gorodskiye aglomeratsii: sostav, podkhody k delimitatsii / N.V. Petrov // Problemy territorial'noy organizatsii prostranstva i rasseleniya v urbanizirovannykh rayonakh. – Sverdlovsk, 1988. – 245 s. (RU)
11. Rusanova I. Sklyarova I. Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrayiny. Prymis'ki zony. Mis'ki ahlomeratsiyi: zbirnyk naukovykh prats'. – Vyp. 18. «DIPROMISTO», Kyviv. 2010 – 190 s. (UA)
12. Shabliy O.I. Osnovy zahal'noyi suspil'noyi heohrafiyi / O.I. Shabliy. – L'viv, 2003. – 444 s. (UA)
13. Becattini, G. The Marhsallian industrial district as a socio-economic notion. In F. Pyke, G. Becattini & W. Sengenberger (Eds.), Industrial districts and interfirm co-operation in Italy. Geneva: International Institute for Labour Studies. 1990 - p.38 (ENG)
14. Cui, G. Study on China's Urban and Township Development. Beijing: Chinese Construction Industry Press. 1992. (ENG)
15. Dziewoński K. W sprawie podstawowych pojęć i terminów używanych w analizie i planowaniu wielkich aglomeracji miejskich / K. Dziewoński // Biuletyn KPZK PAN. – 1973. – Vol. 79. – S. 91–100. (ENG)
16. Ebenezer, H. Garden cities of To-Morrow. London: Swan Sonnenschein & Co. 1902 (ENG)
17. Geddes, P. Cities in evolution: An introduction to the town-planning movement and the study of cities. London: Williams and Norgate. 1915 (ENG)
18. Goodall, B. The Penguin Dictionary of Human Geography. London: Penguin. 1987. (ENG)
19. Gottmann, J. Megalopolis, or the urbanization of the North-eastern seaboard. Economic Geography, 1957 - 33(7), 189–200. (ENG)

20. Grzeszczak J. Bieguny wzrostu a formy przestrzeni spolaryzowanej. Wrocław. IGiPZ PAN. 1999 - 90p. (PL)
21. Gu, C., Chai, Y., & Cai, J. Urban geography in China. Beijing: The Commercial Press. 1999. (ENG)
22. Hagerstrand, T. Innovation diffusion as a spatial process. Chicago: University of Chicago Press. 1968 (ENG)
23. Jacobs, J. Economy of cities. New York: Vintage. 1969 (ENG)
24. Kahn, H., & Wiener, A. J. The next thirty-three years: A framework for speculation. *Daedalus*, 1967 - 705–732. (ENG)
25. Kipnis, B. A. Dynamics and potentials of Israel's megalopolitan processes. *Urban Studies*, 1997 - 34(3), 489–501. (ENG)
26. Kunzmann, K. R., & Wegener, M. The pattern of urbanization in western Europe. *Ekistics*, 1991 - 50(2), 156–178. (ENG)
27. Leszczycki S. Aglomeracje miejsko-przemysłowe w Polsce 1966–2000 / S. Leszczycki, P. Eberhardt. 1971. (PL)
28. Lindqvist G. Disentangling Clusters Agglomeration and Proximity Effects. Dis. ...Doct. of Philosophy, Ph.D. Stockholm School of Economics, Stockholm, 2009. (ENG)
29. Lösch August. *The Economics of Location*, (translated by William H. Woglom), New Haven: Yale University Press, 1954. Pp. xxviii, 1954 - 520. (ENG)
30. Marshall, A. Principles of Economics (8th ed. Vol. Book IV). London: Macmillan. 1920 - p. 221 (ENG)
31. Piore, M. J., & Sabel, C. F. The second industrial divide - possibilities for prosperity. New York, NY: Basic Books. 1984. (ENG)
32. Portnov, B. A., & Erell, E. Urban clustering: The benefits and drawbacks of location. Aldershot: Ashgate. 2001. (ENG)
33. Porter, M. E. On Competition. Boston: HBS Press. 1998. (ENG)
34. Pyrgiotis, Y. N. Urban networking in Europe. *Ekistics*, 1991 - 50(2), 350–351. (ENG)
35. Rosenfeld, S. A. Industrial-strength strategies. Washington DC: The Aspen Institute. 1995a. (ENG)
36. Rosenfeld, S. A. Overachievers - business clusters that work. Prospects for regional development. Carrboro, NC: Regional Technology Strategies. 1995b. (ENG)
37. Scott, A. J. Global city-region: Trends, theory, policy. Oxford: Oxford University Press. 2001. (ENG)
38. Sölvell, Ö., Lindqvist, G., & Ketels, C. The Cluster Initiative Greenbook. Stockholm: Ivory Tower. 2003. (ENG)

-
39. Song, J. Studies of city-regions—survey on the regional economic foundation of urban development. *Acta Geographica Sinica*, 1980 - 4, 277–287. (ENG)
 40. Spiegelman R.G. Analysis of urban agglomeration and its meaning for rural people / R.G. Spiegelman. – Department of agriculture, Washington, D.C. Economic Research Service, 1966. – 26 p. (ENG)
 41. Teaford, J. The metropolitan revolution. New York: Columbia University Press. 2006. (ENG)
 42. Tomita, K. Changes of metropolitan configuration. Tokyo: Kokin Shoin. 1995. (ENG)
 43. Vliegen M. Metropolitan agglomerations and urban regions delimited / M. Vliegen. – Dutch, 2005. – 16 p. (ENG)
 44. <http://st-ar.nl/helsinki/> (ENG)